№ 69 ՈՒՐԲԱԹ ՄԱՐՏԻ 29 1902 ՈՒՐԲԱԹ ՄԱՐՏԻ 29 № 69

ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի եւ տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Եղիսաբէթ, Եփրոսինիա, Մարիամ, Վարվառէ, Կլարա, Մկրտիչ, Պօղոս եւ Յովսէփ Կարա-Մուրզաները սրտի ցաւով յայտնում են առաջինը իր թանգագին որդի. երկրորդը իր ամուսին եւ միւսները իրանց եղբայր

ՔՐԻՍՏԱՓՈՐ Մ. ԿԱՐԱ-ՄՈՒՐԶԱՅԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ մարտի 27-ին: Յուղարկաւորութիւնը տեղի կունենայ շաբաթ օր, մարտի 30-ին, առաւօտեան 10 ժամին, հանգուցեալի բնակարանից, Մուխրանսկայա փողոց, տ. Մուխրանսկու, դէպի Կուկիայի կաթօլիկաց Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին (Նիկոլաեվսկայա փողոց) եւ այնտեղից Կուկիայի կաթօլիկաց գերեզմանատունը:
Հոգեհանգիստ հինգշաբթի եւ ուրբաթ երեկոները, ժամի 7-ին: 1—3

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ինչ է պատճառը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Գլեբ Ուսպենսկի. Գրականական տօն. Երկրաշարժից վնասվածների օգտին. Նամակ Շամախուց. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Կ.Պօլսի լրագիրներից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Գիւղական լրագրի մասին:

Ի՞ՆՉ Է ՊԱՏՃԱՌԸ

—

Ոչ միայն Կովկասում, այլ և ամբողջ Ռուսաստանում տնտեսական ճգնաժամը չէ անցնում:

Ի՞նչ է այդ ճգնաժամի պատճառը:

Շատ տնտեսագէտներ զբաղված են այդ հարցի քննութեամբ և նրա գործնական լուծմամբ: Կարծիքներ շատ յայտնվեցին. սակայն այդ կարծիքների մէջ երեւան եկան շատ հակասական խորհրդածութիւններ և լուսաբանութիւններ: Նոյն հարցը նորերս, մարտի 20-ին, քննվեց արդիւնագործութեան և առեւտրին նպաստող ընկերութեան մէջ Պետերբուրգում:

Մի բան շատ պարզ է, որ ճգնաժամը գործում է մեծ տարածութեան վրա և կարող է թուլանալ կամաց-կամաց՝ ընդհանուր տնտեսական ազդեցութիւններից:

Պարզ է և այն, որ գործարանները միանգամից շատ ապրանք են դուրս բերել դէպի վաճառանոց և չեն կարողանում նրանց ծախել, որպէս զի համարձակ կերպով շարունակեն իրանց արդիւնաբերութիւնը, որ օրից օր ընդարձակվելու ձգտում է ստացել:

Անկասկած տարէցտարի աւելանում է է այն ապրանքների քանակութիւնը, որ գործ է ածվում և սպառվում է երկրի մէջ. բայց այդ աւելանալը այնքան ընդարձակ և մեծ չէ, որքան կը ցանկանային գործարանատէրերը:

Եթէ մի կողմից հոգ է տարվում, որ գործարանատէրերը օրէցօր ընդարձակեն իրանց արդիւնագործութիւնը, միւս կողմից պէտք է հոգ տանել, որ ապրանք գնողները և սպառողները կարողութիւն ունենան մեծացնելու իրանց դրամական միջոցները և գնելու ընդունակութիւնը: Ինչպէս յայտնի է, սպառողների մեծամասնութիւնը Ռուսաստանում գիւղական դասակարգն է, որը և պէտք է բաւականաչափ ապահով և հարուստ լինի, որպէս զի կարողանայ, բացի ցամաք հացից, մտածել և ուրիշ պիտոյքներ հայթայթելու մասին:

Երկրի սպառող ոյժը մի որոշ մեծութիւն է, որին համապատասխան և կարող է ընդարձակվել գործարանական արդիւնաբերութիւնը և առեւտուրը: Եթէ գործարանատէրերը ուշք չեն դարձնի այդ հանգամանքի վրա, նրանք ակամայ ստիպված կը լինեն հանդիպել մի շարք տնտեսական ճգնաժամերի, մինչ որ երկրի սպառողը այնքան կուժեղանայ, որ նոր պահանջներ կառաջադրէ և կարող կը լինի կլանել գործարանների բոլոր արդիւնաբերութիւնը:

Ուժեղացրէք գիւղացուն, արհեստաւորին, զանազան տեսակ պաշտօնավարներին, մի խօսքով այն մասսան, որ սպառում է մթերքներ, և այն ժամանակ համարձակ կերպով ընդարձակեցէք ձեր գործարանական ձեռնարկութիւնները:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԳԼԵԲ ՈՒՍՊԵՆՍԿԻ

—

Հեռագիրը անցեալ օր հաղորդեց ռուս յայտնի գրող Գլեբ Ուսպենսկու մահը:

Ուսպենսկի արդէն մօտ 10 տարի է, ինչ մեռած էր ռուսաց գրականութեան համար: Ստանալով հոգեկան հիւանդութիւն, նա փակված էր հիւանդանոցում եւ, ի հարկէ, ոչինչ չէր գրում: Բայց մինչեւ այդ դժբաղդութիւնը նա այնքան շատ բան էր արել գրականութեան մէջ, որ նրա անունը արդէն հռչակված էր ամբողջ Ռուսաստանում:

Ռուսաց գրականութեան մէջ դեռ քառասնական թւականներից սկիզբ առաւ մի ինքնուրոյն ճիւղ, որի նմանը ուրիշ գրականութիւնների մէջ չը կայ: Դա ժողովրդական ուղղութիւնն է: Գրականութեամբ պարապող ինտելիգենցիան սկսում է ուսումնասիրել ժողովրդական, գլխաւորապէս գիւղական կեանքը, հաւաքել ժողովրդական բանաւոր գրականութեան կտորներ, պատկերացնել գիւղական աշխարհը վիպական գրուածքների մէջ: Վաթսունական նշանաւոր եւ անմոռանալի թւականներին, երբ ժողովրդին ծառայելու ձգտումը մի սրբազան ուխտ էր դարձել ռուս բոլոր լաւագոյն գործիչների համար, այդ ուղղութիւնը աւելի եւս զարգանում է, «նարօդնիկ» (ժողովրդական) գրողների թիւը ստուարանում է: Այդ տեսակ գրողների մէջ չուտով անուն հանեց Գլեբ Իվանովիչ Ուսպէնսկի: Նրա առաջին գրուածքը լոյս տեսաւ 1866 թւականին:

Կային մի տեսակ «նարօդնիկներ», որոնք ժողովրդական կեանքը իդէալացնում էին ու այդպէս նկարագրում. այդպիսիների համար ժողովուրդը չունէր բարոյական պակասութիւններ: Գլէբ Ուսպէնսկի այդ տեսակ գրողներից չէր. նա նկարագրում էր եւ ժողովրդական պակասութիւնները, անխնայ հեգնութեամբ դուրս էր բերում կեանքի պակասաւոր, բացասական կողմերը եւ այդ կողմից նա կատարեալ հակասութիւն էր կազմում միւս յայտնի «նարօդնիկ» Զլատովրատսկու հետ, որ, ընդհակառակն, չափազանց լաւատես էր ժողովրդի վերաբերմամբ:

Գլէբ Ուսպենսկի ծնվել է 1840 թւականին: Նրա հայրը աստիճանաւոր էր. կրթութիւն նա ստացաւ համալսարանի իրաւաբանական բաժանմունքում եւ այնուհետեւ նուիրվեց միմիայն գրականութեան: Ժողովրդական կեանքը նա պատկերացնում էր պարզ եւ գեղեցիկ կերպով. այդտեղ չը կան բնութեան տեսարանի, կնոջ գեղեցկութեան նկարագրութիւններ. այդ պատճառով Ուսպէնսկու գրութեան ձեւը շատերին չէր դուր գալիս. գեղարուեստական գրուածքների արտաքին ձեւերը Ուսպէնսկի չէր սիրում եւ աշխատում էր ամեն կերպով հեռու մնալ այդ ձեւերից: Բայց դրա փոխարէն որքան ճիշդ եւ խոր էր նրա վերլուծութիւնը, որքան իրական եւ գեղեցիկ կերպով գծագրված են նրա հերոսները: Հէնց այդ է պատճառը, որ նրա գրուածքները ահագին տպաւորութիւն էին թողնում ընթերցող հասարակութեան վրա:

Շատ բեղմնաւոր էր Ուսպէնսկու գրական գործունէութիւնը: Ներկայ փոքրիկ յօդուածի մէջ մենք չենք կարող խօսել նրա գոնէ գլխաւոր աշխատութիւնների մասին: Բայց մի թռուցիկ հասկացողութիւն տալու համար կը յիշատակենք այստեղ նրա ամենալաւ գործը, որ հռչակեց նրան իբրեւ ռուսաց առաջնակարգ գրողներից մէկը:

Այդ գործը լոյս տեսաւ 1882 թւականին եւ կոչվում է «Власть Земли» («Հողի իշխանութիւնը») անունը: Ապրելով գիւղական աշխարհում, այնպիսի աշխարհում, ուր դեռ մուտք չէր գործել գործարանական կեանքը, նա ուսումնասիրեց ռուս գիւղացու կեանքը, իմացաւ թէ հողը ինչ ահագին նշանակութիւն ունի նրա համար եւ նկարագրեց այդ նշանակութիւնը մեծ տաղանդով: Այդտեղ նա ասում է, որ գիւղացուն ղեկավարողը, նրան հասկացողութիւններ, հայեացքներ ներշնչողը, նրա հոգեկան հետ, պատմեց հետեւեալը. «Մեր տանուտէրը սկզբի ամիսներում լաւ էր կառավարում, յետոյ խարաբ ըլաւ ու կարծեց, թէ գիւղի վրա ուղղակի թագաւոր ա կարգված. սկսեց տեղիանտեղի մարդկանց հայհոյել, թակել, տուն գցել, տուգանք ու կաշառք առնել, մի խօսքով քանդել գիւղը: Մի օր նրան ղրաղ կանչեցի ու ասացի՝ «աղա՛, հասակաւոր մարդ եմ, եկ քեզ մի խորհուրդ տամ, լսի ու կատարի, թէ չէ բանդ բուրդ կը դառնայ. հիմի լուսաւոր ժամանակներ են. մին էլ տեսար արարմունքներդ կազէթ ընկաւ ու տունդ քանդվեց. օրէս ետը քեզ չիտակ պահի»: Տանուտէրն ինձ չը լսեց: Ոնց ասեցի, էնէնց էլ կատարվեց. նրա գործերի մասին կազէթ եկաւ չէնը, հրապարակով կարդացին. տանուտէրը խայտառակվեց ու ինքն իր գլուխը թակելով թողեց պաշտօնը. խայտառակված տանուտէրին ժողովուրդը չը ցանկացաւ իր վրա մեծ ունենալ: Աստուած ողորմի կազէթ ադաթ դնողի հօրը. նա մեզ թափեց անիրաւ տանուտէրից»:

Նոյն իսկ նրանք, որոնց «կազէթը խէր» չի, խոստովանում են նրան օգտաւէտութիւնը: Մի անգամ մի զառամեալ գիւղական գործիչ, ժողովրդի «կապ բռնող», ղեկավար, ասում էր իմ ներկայութեամբ. «Իմ դովրին (ժամանակին) ժողովուրդ կառավարելը հեշտ էր. սաղ չէնը ձեռքիս միջումն էր. ինչքան ուզում էի, էնքան հուփ էի տալիս. ձէն-ծպտուն հանող չը կար: Աստուած էն վախտի ժողովրդին բարի տայ. չէր խօսում, չէր գանգատվում, մեծի, իշխանի պատիւ ճանաչում էր: Մենք, իշխաններս, մեր տներում հաց չէինք ուտում բնաւ. մի օր մինի տաքարի ղրաղի էինք լինում, միւս օր մի ուրիշի տանը. կնունք, նշանդրէք, հար-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԳԻՒՂԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ ՄԱՍԻՆ

(Նամակ Գանձակից)

—

«Մշակի» 63 եւ 64-դ համարներում պ. Խօջաէյնաթեան, բերելով մի քանի բնորոշ եւ հետաքրքիր փաստեր մեր գիւղական ժողովրդի կեանքից, նկարագրելով տխուր մտատանջութիւն պատճառող երեւոյթներ, աշխատում է ապացուցանել նրանցով, որ մեզանում կարիք կայ յատուկ գիւղական լրագրի, նոյն իսկ լրագիրների, նուիրված միմիայն գիւղին, նրա բազմաթիւ ցաւերին ու հոգսերին, նրա անվերջ գանգատներին ու տառապանքներին:

Ձենք հերքում այն, որ այդպիսի յատուկ լրագիրը մեծ օգուտներ կը տայ ժողովրդին, բայց ինչ միջոցներով կը պահպանվի նա. մեր գիւղերը կը տա՞ն արդեօք վճարող ընթերցողների մի այնպիսի թիւ, որ այդպիսի լրագիրը, առանց կողմնակի նպաստների, կարողանայ գոյութիւն ունենալ: Ով ծանօթ է մեր գիւղերի այժմեան մտաւոր առաջադիմութեան չափի, գրագիտութեան ծաւալի, ընթերցողների քանակութեան ու որակութեան հետ, այդ հարցին բացասական պատասխան կը տայ: Մեր գիւղերը, ընդհանուր առմամբ, մի կողմ թողած խիստ սակաւաթիւ բացառութիւնները, դեռ չեն հասել այն դրութեան, որ ընթերցանութիւնը էական պահանջ լինի, որ գիրքն ու լրագիրը մտաւոր անհրաժեշտ սնունդ համարվեն. շատ ու շատ հեռու են նրանք այդ նախանձելի վիճակից: Պ. Խօջաէյնաթեանի համակրելի ցանկութիւնը իրագործելի է համարեա իդէալական պայմանների մէջ, որոնց դեռ եւս երկար ժամանակ պէտք է ձգտել բոլոր ոյժերով: Մեր գիւղերը այն ժամանակ կարող են գիտակցաբար, իրանց բաժանորդական վճարներով լրագիրներ պահել, երբ նրանք այնչափ գոնէ քաղաքակրթված ու կուլտուրապէս զարգացած լինեն, ինչ չափ զարգացած են Անդրկովկասում գտնվող, հայ գիւղերին կից ապրող, սակաւաթիւ գերմանական գաղութները, որոնք եւրօպական կուլտուրայի մի-մի օազիսներ են իրանց շրջաններում: Այս վիճակին մեր գիւղերը հասնել կարող են նրանց հետ ձուլվող կամ առնուազը գիտակցաբար, պարտաճանաչութեամբ ու սրտացաւութեամբ, նրանց հետ շփվող ինտելիգենտ ոյժերի դարաւոր աշխատանքով, կրթութեան, գրականութեան ու մամուլի շնորհով, որոնց առաջ դէպի գիւղը տանող ճանապարհներ պէտք է հարթվեն նոյն ինտելիգենտ ոյժերի ջանքերով:

Ստուա՞ր են մեր մէջ այդ ոյժերը:—Ոչ. նրանք հազ ու կտոր են եւ բարոյական նեցուկից զուրկ: Մեր ինտելիգենտների ընդհանուր մասսան, նշանաւոր մեծամասնութիւնը, խրախուսելու, քաջալերելու, թեւ ու թիկունք տալու տեղ այդպիսիներին, ցոյց է տալիս նրանց իր ցուրտ անտարբերութիւնը, անքարեացակամութիւնը, նոյն իսկ արհամարհանքը, չը նկատելով, որ այդպիսով մերկացնում է ի ցոյց ամենքի իր բարոյական զզրելի սնանկութիւնը: Այդպիսի «արիստօկրատ» ինտելիգենտների աչքում առաջինները սոսկ «մուժիկներ» են ու նրանց սեփական կոչումի պէտքերին չը վերաբերվող պարապմունքներն էլ «մուժիկավայել» գործ: Այդպիսի «ինտելիգենտներով», որոնք մեր կրթվածների մէջ ստուար մեծամասնութիւն են կազմում, կարո՞ղ ենք մենք այժմ եւ եթ իրագործել իդէալական երազներ:—Ոչ եւ ոչ: Այդ երազների իրագործման պէտք է ձգտենք մեր բոլոր ոյժերով. բայց ինչքան էլ միջից կէս լինենք, քայլերը են ու մնալու են երկար ժամանակ կրիայի, քանի որ ձգտողների թիւը աննչան է: Ոչ միայն քաղաքացի, այլ նոյն իսկ գիւղացի ինտելիգենտները, որն աւելի զայրացուցիչ է, ընդհանուր առմամբ արհամարհում են գիւղը, գիւղական ժողովուրդը, եւ շատերը նրա երեսն անգամ տեսնել չեն ուզում: Այդպիսի «ինտելիգենտը», որը յաճախ մարդի չարք է ընկնում հարուստ կնոջ օժիտի կամ ուրիշ միջոցով, եթէ «բէլ-էտաժի» բալկոնից վերջին մօդայով կոկած իր «արիստօկրատիկական բուխը» երբեմն ցոյց է տալիս իր նախկին տրեխակից եղբօրը ու բարեհաճում խօսել նրա հետ, այդ էլ մեծ զոհաբերութիւն է համարում յանուն գաղափարի, որի հետ նա ուրիշ կերպ եւ ուրիշ տեղ բնաւ չէ ցանկանում գործ ունենալ: Իրանց պարտքը քիչ շատ կատարողները բացառութիւն են կազմում:

Ընթերցանութիւն կայ այն գիւղերում, որտեղ կայ դպրոց, ուսուցիչ, «այբբենը փալասով չը բռնող» քահանայ, որոնք չփումն ունեն ինտելիգենտ ոյժերի հետ: Այն գիւղերը, որտեղ կանոնաւորապէս մուտք են գործում գիրքն ու լրագիրը, նրանց բարերար ոյժի մասին հասկացողութիւն ունեն, յարգանքով, մի տեսակ խորհրդաւոր պատկառանքով են վերաբերվում նրանց: Մի անգամ մի անգրագէտ գիւղացի, որը, շատերի նման, ուրիշների ընթերցանութեան շնորհով ծանօթութիւն ունի լրագրի

աշխարհը կարգադրողը հողն է, որի իշխանութիւնից անկարելի է ազատվել, քանի որ գիւղ է, գիւղացի ժողովուրդ է։

Հողի իշխանութիւնը Նա ներկայացնում է այսպիսի կերպարանքի մէջ։ Ժողովուրդը ուժեղ է, ժողովուրդը դիմացկուն է դժբախտութիւնների մէջ, հոգով երիտասարդ է, տանում է իր ուսերի վրա ամեն ինչ այնքան ժամանակ, որքան նա գտնվում է հողի իշխանութեան տակ, որքան նա անկարող է զանցառութեան տալ այդ իշխանութեան հրամանները։ «Խլեցէք գիւղացուն հողից, հեռացրէք նրան այն հոգսերից, որ հողն է դնում Նրա վրա, այն շահերից, որոնցով հողը յուզում է գիւղացուն, աշխատեցէք, որ Նա մոռանայ իր «գիւղացութիւնը»—եւ ահա չը կայ այդ հիմնալի ժողովուրդը, չը կայ ժողովրդական աշխարհայեցողութիւն, չը կայ այն ջերմութիւնը, որ գալիս է ժողովրդից։

Եւ գիւղացին իր հրամանատար հողի հրամանները կատարելու մէջ է տեսնում իր բարոյական բոլոր կանոնները։ Հողը գիւղացուն ամբողջովին իր ձեռքի մէջ է առել եւ դրա փոխարէն գիւղացին ոչ մի բանի համար էլ պատասխանատու չէ։ Երբ միանգամից գիւղացին կատարում է այն, ինչ հողն է հրամայում, Նա այլ եւս ոչ մի բանի համար պատասխանատու չէ. սպանել է նա մի մարդու, որ գողացել է Նրա ձին եւ մեղաւոր չէ, որովհետեւ առանց ձիու չէ կարելի մօտենալ հողին. մեռան Նրա բոլոր երեխաները—Նա դարձեալ մեղաւոր չէ, որովհետեւ հողը չը տուեց կերակուր, երեխաներին պահելու միջոց չը կար. Նա իր կնոջը գերեզմանի դուռը կը հասցնէ—էլի մեղաւոր չէ. կինը—յիմար է, ասում է նա, տնտեսութիւնից ոչինչ չէ հասկանում, չէ աշխատում, մինչդեռ հրամանատար հողը պահանջում է աշխատել։ «Ոչ մի բանի համար պատասխանատու չը լինելով, ոչինչ բան չը հնարելով, մարդը ապրում է միայն ականջ դնելով, լսելով, եւ այս ամեն րոպէ, ամեն վայրկեան լսելը, որ դարձել է ամեն րոպէի աշխատանք, կազմում է մի կեանք, որ ըստ երեւոյթին ոչինչ հետեւանք չունի (աշխատածը ուտում են), բայց որի հետեւանքը հէնց կեանքի իրան մէջն է»։ Ինչու համար է բուսնում կաղնին. ինչու համար է նա հարիւր տարիներով երկրի հիւթերը քաշում։ «Այդ կաղնու կեանքի ամբողջ շահը հէնց Նրա մէջ է, որ Նա հէնց այնպէս բուսնում է, կանաչում է, ինքն էլ չիմանալով թէ ինչու։ Այսպէս է եւ հողագործ գիւղացու կեանքը. մշտնջենական աշխատանք—սա հէնց ինքը կեանքն է, կեանքի շահն է, իսկ հետեւանքը—ոչինչ, զրօ»։

Ժողովրդական կեանքի այսպիսի ուսումնասիրող էր Ուսպէնսկին. Նախ սոսկալի հիւանդութիւնը եկաւ Նրան խլելու ռուսաց գրականութիւնից եւ կեանքից. իսկ այժմ մահն է տանում Նրան այս աշխարհից։—Բայց Նրա անունը չի մոռացվի։

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ՏՕՆ

Բարեկենդանից սկսած համարեա ամբողջ մտածող Ռուսաստանի եւ մանաւանդ Մօսկվայի խօսք ու զրոյցի առարկան հանճարեղ ռուս երգիծաբան Գօգօլն էր, որի մահվան յիսնամեակը լրացաւ այս տարի։ Այդ մեծ գրողի անունն ու յիշատակը յարգվում, հուչակվում էր այստեղ ամեն կերպ եւ ամենանուիրական զգացումներով։ Շաբաթների ընթացքում այդ անուան շուրջը ջերմ երախտագիտութեամբ հաւաքվում էր այն ամենը, ինչ որ ուղղակի եւ անուղղակի կապ ունի ռուսաց գրական աշխարհի հետ եւ նախանձախնդիր է ազգային մտաւոր առաջադիմութեան, քաղաքակրթական հասունութեան։

Մամուլ, դպրոց, թատրոն, համալսարան, քաղաքային դումա, գիտնական կաճառներ, հասարակական հիմնարկութիւններ, գրական-գեղարուեստական շրջաններ—բոլորն էլ, թերի թէ անթերի, մասնակցեցին գրականական այդ նշանաւոր տօնին։ Տեղի ունեցան գրական-երաժշտական երեկոյթներ, ներկայացումներ, դասախօսութիւններ, բոլորն էլ նուիրած Գօգօլի յիշատակին եւ կազմված գլխաւորապէս Գօգօլի գրաւոր վաստակներից։ Իրար ետեւից լոյս տեսան Գօգօլի անուան հետ կապված բազմազան աշխատութիւններ, ուսումնասիրութիւններ, յիշողութիւններ, ժողովածուներ։ Գրականութիւնը, կարելի է ասել, հեղեղվեց Գօգօլի երկերի բազմատեսակ հրատարակութիւններով՝ թանգ, էժան, պատկերազարդ, հանրամատչելի, որոնցով զարդարված են տեղական գրախանութների պատուհանները։ Տօնախմբութեան արձագանքները դեռ շարունակվում են մինչեւ օրս։ Հէնց նորերս պատմական թանգարանի (Историческій Музей») շէնքում բացվեց «Գօգօլի ցուցահանդէսը» (Гоголевская выставка), որին մեծ հետաքրքրութեամբ սպասում էր Մօսկվայի ամբողջ գրասէր հասարակութիւնը։ Եւ իրաւ, անչափ հետաքրքրական է գրականական այդ ճոխ ցուցահանդէսը, ուր ի ցոյց հասարակութեան երեւան է հանված այն ամենը, ինչ որ կապ ունի նշանաւոր գրողի անուան հետ։ Ցուցահանդէսում, ասես կոլէյդէսկօպում, ձեր աչքի առաջով անցնում է Գօգօլի ամբողջ կեանքը, այդ բազմատանջ եւ խորհրդալի կեանքը։ Դուք հետեւում էք Նրա գրական գործունէութեան ամբողջ ընթացքին, Նրա տաղանդի ստեղծագործական ամբողջ պրօցեսսին։ Դուք տեսնում էք Գօգօլին ժամանակակից մտաւոր-գրական աշխարհն իր լոյս ու մութ կողմերով, իր գործիչներով, իր հոսանքներով ու շարժումներով եւ այլն, եւ այլն։

Գրական տօնախմբութիւններն, ինչ ասել կուզէ, լուսաւոր երեւոյթներ են առհասարակ կեանքի մէջ եւ ունեն իրանց բարձր, կրթիչ նշանակութիւնը։ Գրչի եւ գրքի տօնն իսկապէս գաղափարական գործի տօն է։ Եւ մեր նիւթապաշտ, ճահճացած ժամանակներում, երբ անգաղափարականութիւնն այնքան մանրացնում է մարդկանց, հոգեպարար մի զգացմունք ես ճաշակում՝ տեսնելով գաղափարական գործի յաղթանակ, այդ յաղթանակի հասարակական տօնախմբութիւն։ Թող այդպիսի տօնախմբութիւնների հետ կապված չը լինեն ապշեցնող արտաքին փայլ ու շքեղութիւն, թող նրանք կատարվեն անաղմուկ, առանց թմբկահարութեան, առանց մեծահանդէս ցոյցերի եւ ամբոխային բարձրագոչ աղաղակների, ինչպէս որ այդ լինում է պատերազմական յաղթանակներ տօնախմբելիս։ Գրականական տօնի ամբողջ փայլը, ամբողջ մեծութիւնը Նրա գաղափարականութեան, Նրա ներքին իմաստի, Նրա կրթական վեհ նշանակութեան մէջ է։

Այդ կողմից շատ խորհրդալի է մանաւանդ Գօգօլի անուան հետ կապված գրականական այս տօնը, Գօգօլի տաղանդի, Նրա գաղափարների այս յաղթանակը։

Գօգօլն անխնայ ծաղրեց իր ժամանակակից Ռուսաստանը, մերկացրեց, մտրակեց ռուսական կեանքի բացասական կողմերը։ Նա սուր գրչով, որ սուր նշտարն է յիշեցնում, մօտեցաւ իր մայրենի վէրքառատ, անառողջ կեանքին։ Նա, կարծես, հանաքով, ծիծաղելով խայթում, ուղղակի ճղում էր այն «չարաւոտ վէրքերը», որոնցով ծածկված էր ազգի բարոյապէս հիւանդ, կազմալուծվող օրգանիզմը... Սակայն սրտի խորքում անտեսանելի որքան արտասուք էր թափում նա այդ վէրքերի վրա...

Նրա ծաղրը, Նրա ծիծաղը շաղախված էին մորմոքի, կսկծանքի դառն արցունքներով...

Եւ այդպիսի մի մեծ, սրտացաւ վիրաբոյժ, ի հարկէ, հալածված էր իր ժամանակակից հիւանդոտ հասարակութիւնից։ Նա սիրելի չէր։ Նա ազգի բարեկամը չէր... Պէտք էր Նրա դէմ կռուել հալածանքի, ատելութեան զէնքով։ Պէտք էր Նրա համար պատրաստել արհամարհանքի, թշնամանքի թոյն, փշեայ պսակ... Եւ բթացած, խաւարասէր ժամանակակիցներն այդ անում էին, որքան ձեռքներից կը գար...

Այսօր պատկերը փոխվել է։

Այսօր փուշը ծաղիկ է դարձել։ Այսօր սիրոյ, երախտագիտութեան եւ հիացմունքի պսակ է զարդարում Գօգօլի անունը։ Եւ զարդարողն էլի նոյն մայրենի հասարակութիւնն է, միայն կուլտուրապէս հասակ առած, հասունացած։ Եւ այնքան հասունացած, որ այսօր նա հասկանում է, ըմբռնում է Գօգօլի ծաղր ու ծիծաղի խորհուրդը, տեսնում է Նրա անտեսանելի արցունքը, Նրա սրտի հայրենաշունչ մղկտոցը...

Ազգային այդ հասունութիւնը մի փառաւոր յաղթանակ է այն անդուլ պայքարի, այն հերոսական մաքառման, որ ժամանակի ընթացքում բուռնեռանդ մղել են խաւարի եւ տգիտութեան դէմ լոյսի քարոզիչները, մտքի զինուորները, գրչի մշակները։

Եւ այդ փառաւոր յաղթանակի մէջ փառաւոր տեղը պատկանում է մեծանուն Գօգօլին։

Ալ. Ծատուրեան

Մօսկվա

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻՑ ՎՆԱՍՎԱԾՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

Երկրաշարժից վնասվածների օգտին ստացանք հետեւեալ նուիրատուութիւնները.

Թիֆլիսից, 20 ր. 20 կ., որ նուիրել են հետեւեալ անձինք. Գ. Միքայէլեանից 5 ր., Ն. Նազարբէգեանից 3 ր., Պ. Ե—ից 2 ր., Գ. Շապիրից 2 ր., Լ. Մինցից 2 ր., Ա. Մարտիրոսեանից, Բ. Նաւտիկեանից, Ց. Բուկիաից, Ի. Թարխանաշվիլիից, Ա. Շ.-ից, Գ. Եղաղեանից—1-ական ր., Ց. Կասաբեանից 20 կ.։ Գումարն է 20 ր. 20 կ.։

Ակսայ գիւղից, բժ. Բ. Բաբելեանից, 30 ր., որ նուիրել են հետեւեալ անձինք. Բ. Բաբելեանց 3 ր., տիկ. Ս. Բաբելեանց 3 ր., свящ. М. Разумовскій 1 р., Степановъ 5 р., Дерипаско 50 կ., свящ. Ардымскій 1 р., Смирновъ 1 р., И. Сергѣевъ 1 р., Ф. Великородный 1 р., свящ. Илларіоновъ 1 р., П. Тышкина, Е. Иванова, В. Костинъ, Н. Тальскій, А. Бычкова—50-ական կոպ., Е. Богдановичъ 5 р., ротмистръ Мальдонадо 1 р., нач. ст. П. Дохненко 1 р., Б. и Е. Демепко 3 р.։ Գումարն է 30 ր.։

Մալօրօսսիյսկ կայարանից, Ն. Խուդանեանից, 33 ր., որ նա ժողովել է իր ծանօթներից։

Հնչեչտից, Ց. ք. Աբրահամեանից 18 ր. 10 կ., որ նուիրել են հետեւեալ անձինք. Գր. Մանուկ-բէյ 10 ր., Վարդ. Գրիգորեան 2 ր., Ց. Աւագեան 1 ր., Կ. Երամիշեան 1 ր., Ց. քահ. Աբրահամեան 1 ր., Մ. Գրիգորեան 50 կ., Գ. Պատիկեան 50 կ., Ս. Դիւլգերեան 50 կ., Մ. Քիւրքչի 25 կ. եւ Ց. Պատիկեան 25 կ., եկեղեցում շրջած զանձանակից 1 ր. 10 կ.։ Գումարն է 18 ր. 10 կ.։

Ընդամենը 101 րուբլի 30 կ., իսկ նախկին ստացվածների հետ միասին 7091 ր. 40 կ.։

ՆԱՄԱԿ ՇԱՄԱԽՈՒՑ

Մարտի 24-ին

Գարնանային եղանակ է։ Կենդանացող բնութեան հետ, Շամախու աւերակների տակից նոր կեանք է եռում։ Բնութեան սարսափելի հարուածներից բթացած մարդիկ ուշքի են գալիս։ Օր օրի վրա առեւտրականների եւ արհեստաւորների խանութները շատանում են։ Կիրակի օր է։ Մինչեւ ուշ երեկոյ մարդիկ հաւաքված փողոցներում եւ հրապարակներում խումբ-խումբ խօսակցում են։ Մինչեւ անգամ լսվում են երգի ձայներ...

Կօմիտէտի երէկվայ նիստում որոշվեց քաղաքի մէջ բարակներ չը չինել, որպէս զի բնա-

---

սանիք, թաղում առանց մեզի անց չէր կենում. ով որ չէնամիջում, դաւթարխանում գործ էր ունենում, առաջ մեզ մի լաւ տեսնում էր, ուտացնում էր ու խմացնում, ոչխար կամ դըբըռ (արու այծ) էր մորթում, ու այնուհետեւ էր միայն Նրա գործն առաջ գնում։ Մենք էլ արխային մեր բանն էինք տեսնում. ոչ կազէթ կար, ոչ գրող։ Ցիսուն տարի թամամ ես գործի մէջ եմ եղել ու չէնը ձեռքիս տակ պահել, յիսուն անգամի մեր տանը հաց կերած չեմ լինիլ. կրակ ընկնի իմ բոխը. մեր տան կերածը ջանովս չի հնցնում, չեմ մարսվում։ Հայ դեօվրան, հա, գնացիր, էլ չը կաս։ Հմի ժամանակներն ուրիշ են. էդ կազէթները աղաթ ընկան թէ չէ, ամեն բան փոխվեց. ռահաթը (հասարակ ժողովուրդը) աչք բացաւ, սկսեց օրէնքից եւ իրաւունքից խօսել ու խոնարհութիւնը կորցրեց։ Գետը տանի հիմիկի իշխանաւորին. եթէ մինին մի սիլլա ա տալիս, մի բերան ուչունց տալի, կամ մի տան մի թաս արաղ ա խմում ու մի թիքայ հաց ուտում, դողը ջանն ա ընկնում խեղճին, թէ՝ չը լինի էդ բոլորը կազէթ ընկնի։ Ժամանակս թամամ խաբար ա ըլել. խելառի մինը հէնց որ մի պատառ այբբեն ա սովորում, ձեռաց կազէթ գրող ա դառնում ու զահրիմար ղալամն առնում մեր ջանին ընկնում։ Խեղճ իշխանը էլ ոնց գեղ կառավարի, ռահաթ պահի ու իր մեծաւորների առաջին պարզերես լինի»։—«Եղի ամի,—ասացի ես,—հին ժամանակներն անցան, գնացին. ինչքան էլ տափերը պոկես, Նրանք էլ ետ չեն գալ։ Օրէս ետը ժողովրդի փրկութիւնը ուսման, լուսաւորութեան մէջ ա։ Դու հիմա ինձ ասա՝ դու ու քո խղճմտանքը, մեծ մարդ ես, տեղդ մինը էնա գերեզմանումն ա. էսօր-էգուց մեռնիլ պտես. կազէթը վնաս ա մեզ, թէ օգուտ»։

Եղի ամին ընկաւ մտատանջութեան մէջ, մի քանի անգամ իրար վրա բռնոթի քաշեց, փռշտաց եւ այդպիսով «խելքը գլուխ հաւաքելով» պատասխանեց՝ «ա՛, որդի, ես ու իմ խղճմտանքը, սուտն ասիլ չեմ, հոգիս խեղճ ա. կազէթը մեզ վնաս ա, ռահաթին օգուտ»։ Մեզ, այսինքն գիւղական իշխաններին, գիւղի տէրերին, ղեկավարներին, վնաս է լրագիրը, իսկ «ռահաթին», հասարակ ժողովրդին, օգուտ։ Եղի ամիի պէս անուղղելի «գլխամեռից» դրանից լաւ պատասխան անկարելի էր սպասել. կապ բռնող Եղի ամիները արդէն քանիցս անգամ իրանց վրա զգացել են գրքի ու «կազէթի» ոյժը ի վնաս իրանց ու յօգուտ Նրանց իշխանական խնամքի տակ գտնվող «ռահաթ» ժողովրդի։

Գիւղական սովորական ընթերցողը դեռ այնքան չէ դաստիարակված իբրեւ ընթերցող, որ կանոնաւոր, անընդհատ կարդայ, միշտ բաւականութիւն ստանայ կարդացածից ու միշտ կենդանի հետաքրքրութիւն տածէ դէպի ընթերցանութեան նիւթը։ Նա շատ կարդալուց ձանձրանում է, յոգնում է մտաւորապէս, այդ պատճառով կարդում է ընդմիջումներով։ Այն ժամանակ Նա «կազէթ» պահանջում է, երբ, իր ասելով, «հարաթում է». ինչպէս երեխան յանկարծակի քաղցրաւենիք է մտաբերում ու ստիպողաբար պահանջում, այնպէս էլ գիւղական ընթերցողը շաբաթների ընթացքում յանկարծ մտաբերում է «կազէթը» ու կարդալ ցանկանում։ Մի անգամ գիւղական՝ մի տիպիքական ընթերցող, քահանայ, դռան թախտին Նստած ու լրագիրներ չորս կողմում փռած՝ կարդում էր։ Նա սաստիկ խորասուզված էր։ Նրա տան մօտով անց ու դարձ անող գիւղացիները խորին պատկառանքով էին Նայում տէր-հօրը, լուռ գլուխ էին տալիս ու անցնում առանց սովորական «օրհնեա՛ տէրն» ասելու, քանի որ տէրը «կազէթ էր կարդում»։ «Տէրի կազէթ կարդալը» գիւղացու աչքում աւետարան ու սաղմոսներ կարդալուց ոչ պակաս սրբագործութիւն է. Նա իր կարդացած «կազէթներից» միշտ խօսում է ժողովրդի հետ ու այդպիսով Նրան եւս տեղեկութիւններ տալիս աշխարհիս «խէր ու չառի» մասին։ Ցանկարծ տէր-հայրն ընդհատեց ընթերցանութիւնը, ասելով. «Ատա՛, օրհնված, բա դու բեզարում չես. խեղճ չես բա դու, մի պատառ էլ դինջացի է. էսքան էլ կը գրե՞ն. քո Նամը քեզ պէս մինն էլ չի հօ բերելու. քեզ պահի, պահպանի է»։—«Էդ ո՞ւմ մասի ա խօսքդ, ա՛ տէր»,—հարցրի ես։—«Ատա, մեր աղբաթիխէր Լէօյի (տէր-հայրը կարդում էր «Մշակում» պ. Լէօյի «Հայկական տպագրութիւնը»)։ Աստուած իրան բարի տայ. լաւ ա գրում, շատ լաւ, ամա մի պատառ էլ պէտք ա իրան խեղճ գայ ու պահի է։ Համ էլ էսքանը կարդալ կը լինի՞, էսքան գրուածքին գլուխ դէմ կը կենայ, էսքան չուտ-չուտ կազէթ կը տպեն ու ուղարկեն. վրա չես հասցնում մինը կարգին կարդալ, մին էլ տեսնում ես միւսը Նրա քամակից եկաւ, մինն էլ Նրա ետնից ու այդպէս անվերջ. գլուխդ կոլցնում ես ու էլ գիտում չես, թէ որը կարդաս, մնում ես չաշմիշ ըլած։ Կազէթը շատ-շատ ամիսը մի-երկու անգամ պիտի գայ, որ կարգին կարդաս ու կարդացածդ խելքի տակ ու գլուխ տաս, մարսես ու մտիդ պահես»։

Գիւղական ընթերցողների ստուար մեծամասնութիւնը վրա չէ հասցնում, ընթերցասէր տէր-հօր ասած, կարդացածը «խելքի տակ ու գլուխ տալ ու կարգին մարսել»։ Այդպիսի ընթերցողները յատուկ գիւղական լրագիրների գոյութիւնը ապահովել չեն կարող։ Վերջապէս մեր լրագիրներից «Մշակը» միթէ եւ գիւղական, բուն ժողովրդական լրագիր չէ թէ իր մեծ հիմնադրի ու ղեկավարի օրով եւ թէ այժմ. Նա հնարաւորութեան չափ բաւարարութիւն է տուել միշտ ու տալիս է գիւղի ու գիւղական ժողովրդի պահանջներին։ Այդ ժողովուրդն արդէն ճանաչում է Նրան։ «Մշակ կազէթ» բառերը Նա արտասանում է խորին պատկառանքով. Նրա բերնում այդ խօսքերը մի առանձին խորհրդաւոր նշանակութիւն ունեն։ Գիտէ, որ այդ «կազէթում» իր «դարդերի» մասին շատ է գրվում ու խօսվում. գիտէ, որ նա այդ «դարդերի» համար «դարման» է փնտռում միշտ։ «Մշակի» հիմնադրին նա ի սրտէ «ողորմի» է տալիս ու օրհնում Նրա յիշատակը։ Պէտք է աշխատել այդ լրագիրը կատարելապէս ապահովել ու, եթէ Նրա էջերը սուղ են, բաւարարութիւն չեն տալիս բոլոր պահանջներին, լայնացնել Նրա ծաւալը մայրաքաղաքների յայտնի լրագիրների ծաւալի չափ։ Ժողովրդի հետ շփվող, հայ գիւղի ցաւերը իրանց սրտերին մօտ ընդունող ինտելիգենտները եթէ նպաստեն գրքերի, լրագիրների, առանձնապէս «Մշակի» տարածման գիւղական ժողովրդի խաւերում ու այդպիսով աւելացնեն ընթերցողների թիւը, դա ինքն ըստ ինքեան մի մեծ բարերարութիւն կը լինի ժողովրդի համար եւ քիչ-քիչ կը մօտեցնէ այն երանելի ժամանակը, երբ մեր ժողովուրդը իրաւունք կունենայ քաղաքակիրթ կոչվել այս բառի բուն մտքով, կունենայ սեփական լրագիրներ, ամսագիրներ ու անընդհատ առաջադիմութեան այլ բարեբեր խթաններ...

Ստ. Տէր-Աւետիքեան

կները այնտեղ չը հաստատուին եւ դժուարութիւններ չը ստեղծեն ապագայ փոփոխութիւնների մէջ քաղաքի յատակագծի եւ տների ձեւի վերաբերութեամբ։ Այս մասին կարգադրութեան են սպասում պ. կառավարչապետից։

Որովհետեւ բարակների կարիքը այժմ խիստ է, այս պատճառով հնարաւորից նախնական կարգադրել, նոյնպէս որոշուեց եղած փայտերը պահել, իսկ շատ անհրաժեշտ դէպքում շինել կարիքի համաձայն մինչեւ 100 բարակ քաղաքից դուրս։

Երէկ երկու բաղդաւոր Թուրք անդամներ թողին Շամախին, մնացածները բոլորը պատրաստւում են վաղը հեռանալու։ Տեղացի անդամները, մեծ մասամբ տեղացի պաշտօնեաներ, այժմ աւելի են հետաքրքրվում կոմիտէտի գործունէութեամբ, որ կոմիտէտը այն եւս մական օգնութիւն չէ տալու քաղաքացիներին, շատ ցանկալի էր, որ ըստ կարելոյն շտապեցնէին քաղաքի վերաշինութեան գործը եւ հրատարակվէին հարկաւոր բացատրութիւններ եւ հրահանգներ, քաղաքացիներին սպասողական դրութիւնից հանելու համար։ Ի՞նչպիսի տներ պէտք է շինվեն, ինչ նիւթերից, որտեղ, բոլոր քնավածներին պէտք է օգնեն, թէ միմիայն չքաւորներին,—ահա հարցեր, որոնցով կաշկանդված շամախեցին, չէ կարողանում ինքնուրոյն կերպով իր վիճակի մասին հոգալ։

Արդէն մի կողմից փախած շամախեցիները կամաց-կամաց վերադառնում են, իսկ միւս կողմից լսում ենք, մի քանիսը խնդիր են պատրաստում Թիֆլիսի մօտ Նաւթլուխ գաղթելու։ Գոնէ վերադարձած փախստականների օրինակն աչքի առաջ ունենան։

Ա. Կարապետեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Բագուից մենք ստացանք հետեւեալ հեռագիրը. «Բագուի Հայոց Մարդասիրական Ընկերութիւնը խորին ցաւակցութիւն է յայտնում Կարա-Մուրզայի՝ գեղարուեստին անձնուիրաբար նուիրված այդ ծառայողի, ժողովրդական երգը տաղանդաւոր կերպով ժողովրդականացնողի եւ բարեգործական հիմնարկութիւնների շահերին միշտ արձագանք տուողի մահվան առիթով։ Նախագահ Սամսոն Ցարութիւնեանց»։

—

Մենք ստացանք Բագուից՝ Ց. Սաղաթելեանից հետեւեալ հեռագիրը՝ «Թոյլ տուէք «Մշակի» միջոցով արտայայտել իմ խորին վիշտը այն կորուստի համար, որ ունեցաւ հայ հասարակութիւնը ժողովրդական երգի արտասովոր ժողովրդականացնող՝ անմոռանալի Կարա-Մուրզայի մահով, որի փայլուն գործունէութեան ականատեան եմ եղել եւ ես»։

—

Մեր ընթերցողներին յայտնի է այն վիճաբանութիւնը, որ յարուցվել է Մուղանի անապատը ոռոգելու հարցի առիթով։ Ինժեներ Մայեվսկի կարդաց այդ մասին զեկուցումներ զանազան ընկերութիւնների մէջ եւ վերջին անգամ—Կովկասեան Գիւղատնտեսական Ընկերութեան մէջ։ Չորեքշաբթի, մարտի 27-ին, վերջացաւ այդ զեկուցման քննութիւնը։ Ընդհանուր ժողովը, լսելով բոլոր առարկութիւնները եւ քննութիւնները, եկաւ այն եզրակացութեան, որ ինժեներ Մայեվսկու առաջարկած էժան եւ դիւրին միջոցը նպատակայարմար է եւ որ ջրային վարչութեան ծրագիրը բաւարար չէ։ Ժողովը վճռեց այդ որոշման մասին յայտնել երկրագործութեան մինիստրութեանը։

—

Շաբաթ, մարտի 23-ին, Գեղարուեստին նըպաստող Կովկասեան ընկերութեան նախագահի հրաւէրով, տեղի ունեցաւ Թիֆլիսի նկարիչների ժողովը, որին մասնակցեցին 20 նկարիչներ։ Ժողովի Նախագահ Մ. Պ. Գակկէլ, «Кавказъ» լրագրի անելով, բացեց նիստը մի համառօտ ճառով, որի մէջ բացատրեց, թէ հրաւիրել է ընկերութեան նպատակներին համակրող անձանց նրա համար, որ փոխադարձ աջակցութեամբ քննվեն այն միջոցները, որոնցով կարելի է վերսկսել ընկերութեան գործունէութիւնը եւ դարձնել նրան տեղական նկարիչների եւ գեղարուեստասէրների շահերի մի կենտրոն։ Ժողովականները ուրախութեամբ ընդունեցին նախագահի առաջարկը եւ որոշեցին միջոցներ գտնել Ընկերութեան գործունէութիւնը ընդարձակելու համար։

—

Կովկասեան Գիւղատնտեսական Ընկերութեան խորհուրդը պատուիրել է գնել արտասահմանում 150 պուդ պարիզեան կանաչ՝ վնասակար միջատների դէմ մաքառելու համար։ Խորհուրդը այժմ դիմել է մաքսային դեպարտամէնտի կառավարչին՝ խնդրելով կարգադրել, որ Օդէսսայի մաքսատունը տուրք չը վերցնէ գիւղատնտեսութեան համար այդ չափազանց կարեւոր բժշկական միջոցից։

—

Թիֆլիսի քաղաքային ուպրավան արդէն սկսել է նախապատրաստութիւններ տեսնել մասվաճառութեան քաղաքային խանութ բանալու համար։ Այդ նպատակով արդէն վարձված է Թամամշեվի քարվանսարայի ստորին յարկում մի խանութ, որ կը սկսէ գործել առաջիկայ ապրիլ ամսի վերջին թւերին։

—

Մեզ խնդրում են հաղորդել, որ շաբաթ, մարտի 30-ին, Թիֆլիսի Արտիստական Թատրոնում, տեղի կունենայ դերասան Արաքսեանի ներկայացումը՝ տեղական սիրողների մասնակցութեամբ։ Կը խաղան Պալլերոնի «Ձաղտկալի աշխարհ» պիէսը։

—

Չորեքշաբթի, մարտի 27-ին, Թիֆլիսի Արքունական Թատրոնում երկրորդ անգամ բեմ դուրս եկաւ երգիչ Ֆ ի գ ն ե ր «Դուբրովսկի» օպերայում։ Թատրօնը համարեա թէ լիքն էր։ Ֆիգներ ունեցաւ մեծ աջողութիւն։ Նա կատարում էր Դուբրովսկու դերը բնորոշ կերպով։ Ֆիգների ձայնը վարպետութեամբ արտայայտեց այն հոգեկան յուզմունքները, որ կրում է իր մէջ Դուբրովսկին. Նրան մանաւանդ աջողվում են մեղմ, քնքոյշ, սրտառուչ կտորները։ Ֆիգների ամենամեծ արժանաւորութիւններից մէկն էլ այն է, որ նա զարմանալի պարզ եւ լսելի արտասանում է խօսքերը։ Նա թէ երգում է եւ թէ խօսում միաժամանակ։ Խաղը օրինակելի է։ Մաշայի դերը կատարում էր երգչուհի Գուչչինա, որ շատ բաւարար կերպով արտայայտեց փափկասուն, բայց անկեղծ, գրաւվող եւ անձնուիրաբար սիրող օրիորդի զգացմունքները։

—

ՍԻՄՖԵՐՈՊՈԼԻՑ մեզ գրում են. «Տեղիս աղքատանոցի շինութեան հարցը իրականանալու վրա է։ Սրանից 2 տարի առաջ տեղիս յայտնի հարուստ Ա. Ա. Սպենդիարեանը (այժմ հանգուցեալ) իր վաղամեռ որդու յիշատակին գնեց ընդարձակ բակով մի տուն «Губернская» փողոցում աղքատանոց շինելու համար։ Հանգուցեալը դեռ իր կենդանութեան ժամանակ իր ձեռքով կամենում էր շինել աղքատանոցը՝ տեղիս հայ աղքատների բնակութեան համար, բայց անցեալ ամառ նրան հասած մահը թոյլ չը տուեց մտադրութիւնը կատար ածելու։ Մահվանից առաջ հանգուցեալը կտակել էր իր որդուն ամեն ջանք գործ դնել օր առաջ աղքատանոցը շինելու, որպիսին, իր հիւանդութեան պատճառով, անկարող գտնվեց ինքը գլուխ բերելու։ Հօր բանաւոր կտակի համաձայն՝ պ. Ալէքսանդր Սպենդիարեանը շինութեան փողը յանձնեց տեղիս աղքատանոցի հոգաբարձութեանը, որը արդէն ձեռնարկել է աղքատանոցի շինութեանը եւ եռանդով առաջ է տանում այն։ Մարտի 21-ին հոգեւորականութիւնը օրհնեց աղքատանոցի հիմքը։ Հիմնարկութեան հանդիսին ներկայ էին տեղիս պատուաւոր քաղաքացիները։ Այս մասին աղքատաց հոգաբարձութիւնը հարկ համարեց հեռագրով տեղեկացնելու հանգուցեալի այրուն Եալտա։ Սա մի խոշոր բարեգործութիւն է, որը պատիւ է բերում հանգուցեալի երիտասարդ ժառանգ պ. Ա. Սպենդիարեանին»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Կ. ՊՈԼՍԻ ԼՐԱԳԻՐՆԵՐԻՑ

—

—Ս. Պ ա տ ր ի ա ր ք ը շաբաթ օր Կայսերական Պալատ երթալով, առաջին քարտուղար վսեմ. Թահսին պէյի յանձնեց այն երախտագիտական ուղերձը, որ ուրբաթ օրը Ղալաթիոյ խորհրդարանը գտնվող Քաղաքական Ժողովոյ անդամներուն կողմէ ստորագրուելէ յետոյ, շաբաթ օրն ալ ժողովոյ բացակայ անդամներուն ղրկուած էր ստորագրուելու համար։ Ս. պատրիարքը այս առթիւ մեծարանաց արժանացաւ։

—Վ ա ն ա յ մէջ գտնվող հայ-հռոմէականները Հռոմէն բաւական մեծ նպաստ մը ստացեր են վերջերս։ Մուշի առաջնորդ Ներսէս եպիսկոպոս Ծնտոյեանի իրաւասութեան տակ կը գտնուի այս նորակազմ թեմը, որուն հոգեւոր վարչութիւնը յանձնուած է Անտոն Վ.-ի։ Այս օրերս գներ են Այգեստանի մէջ ընդարձակ պարտէզ մը՝ հայ-հռոմէականաց առաջնորդարան, եկեղեցի եւ դպրոց շինելու համար։ Կըսվի նաեւ թէ հրաման տրուեր է, որ հայ-հռոմէականներու անունով բացուած բոլոր նախակրթարաններու տնօրէնութիւնը ֆրանսացի բեռերէն փոխանցուի Հ. Անտոնի, որ մտադրութիւն ունի Մխիթարեան բարձրագոյն վարժարան մըն ալ բանալու։ Միւս կողմէ կը լսուի թէ ֆրանսացի բեռերն ալ Այգեստանի մեծ պողոտային վրա ընդարձակ տուն մը պիտի գնեն։ Այս տեղեկութիւնը մեզ հաղորդողը կաւելցնէ թէ հայ հռոմէականներու այս գործունէութեան հանդէպ, ազգային առաջնորդարանը Վարագայ որբանոցին անամէջ գործովը կը զբաղի միայն։

«Սուրհանդակ»

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Բօլգարական պաշտօնական «Българія» լրագրի թղթակիցը գրում է Կ. Պօլսից, թէ ալբանական անկարգութիւնները մեծ յուզմունք են առաջ բերել Թիւրքաց մայրաքաղաքի պաշտօնական բարձր շրջաններում։ «Իլդիզ-Կիօսկում,—ասում է թղթակիցը,—ոչ մի կերպով չեն կարողանում որոշել, թէ ինչ անեն այն վերջնագրի առիթով, որ ստացված է 500 սպառազինված ալբանացիներից, որոնք Շկոդրայից եկել են Իպէկ եւ պահանջում են ազատել բանտից Մոլլա Զէքիին սպանող Ադէմ Զաիմին։ Սուլթանը վաղուց բաւարարութիւն տուած կը լինէր ալբանացիների պահանջին, եթէ միայն եւրոպական դեսպանները անդադար չը պահանջէին կարգ հաստատել երկրի մէջ եւ սանձահարել ալբանացիներին։ Այս հարցի վճիռը ճակատագրական նշանակութիւն ունի, որովհետեւ ինչպիսի որոշումն էլ որ կայացնէի, նրանից անշուշտ դժգոհ պիտի մնան կամ ալբանացիները եւ կամ եւրոպական դեսպանները տեղական ազգաբնակութեան հետ միասին։ Իբրեւ այժմեան դրութիւնը Մակեդոնիայում նոյնպէս անհանգստութիւն է պատճառում Կ. Պօլսի բարձր շրջաններին։ Ապստամբական հրոսակների այսքան վաղ երեւալը բացատրվում է նրանով, որ մակեդոնական ազգաբնակութիւնը հաստատապէս վճռել է ներկայ գարնանը ապստամբութեան դրօշակ բարձրացնել Մակեդոնիայում։ Ուշադրութեան առնելով այս հանգամանքը՝ եւրոպական Թիւրքիայի բոլոր նահանգապետներին Կ. Պօլսից ուղարկված են խիստ շրջաբերականներ, որոնցով պատուիրվում է նրանց ամենայն աչալրջութեամբ հսկել այդ շարժման վրա եւ աշխատել խեղդել ապստամբութիւնը հէնց սկզբում, քանի դեռ նա չէ տարածվել ու մեծ չափեր ստացել։ Մի եւ նոյն ժամանակ կարգադրված է զէնքի կանչել պահեստի բոլոր զինուորներին, որոնց հետ տեղական զօրքերի թիւը կը հասնի 35,000-ի, իսկ այսքան զօրքով կարելի կը լինի խաղաղութիւն պահպանել Մակեդոնիայում եւ Ադրիանոպօլսի շրջանում։ Կասկած չը կայ, որ այս զօրքը, իբրեւ մի բեռ, կը ծանրանայ տեղական քրիստոնեայ ազգաբնակութեան վրա, որովհետեւ նրա մանր զօրաբաժինները կը ցրվեն գիւղերը եւ իրանց անխիղճ վարմունքով աւելի եւս կը նպաստեն յեղափոխական շարժմանը, հակառակ իրանց ցանկութեան մօտեցնելով ապստամբութեան բռնկման ժամանակը, որը այստեղ, Կ. Պօլսում, համարվում է անխուսափելի։

—Լօնդոնից հեռագրում են «Paris-Nouveiles» լրագրին, թէ իւրաքանչիւր օր տեղեկութիւններ են ստացվում անգլիացիների նոր պարտութիւնների մասին, որոնք թագցնվում են անգլիական զինուորական մինիստրութեան կողմից։ Տեղեկութիւնը Միդդէլ-Պօստի մօտ, մարտի 5-ին եւ 6-ին տեղի ունեցած կռւի մասին, բռնվեց անգլիական ցենզուրայից։ Այդ տեղեկութեան մէջ ասված էր, թէ բրիտանական մի զօրաբաժին, որ բաղկացած էր Կապի գաղթականութեան ոստիկաններից եւ որ գտնվում էր գնդապետ Դօրանի հրամանատարութեան տակ, ենթարկվեց բօէրների յարձակմանը եւ տաք կռւից յետոյ ստիպվեց թողնել իր սայլախումբն ու հեռանալ։ Կռւի մէջ սպանվեցին գնդապետ Դօրան եւ 11 զինուորներ, վիրաւորվեցին 30-ից աւելի զինուորներ։

—Բէլգիական պատգամաւորների ժողովը ընդունեց թղթախաղի դէմ օրէնքը 93 ձայնով 7-ի դէմ։ Տասը անդամներ ձեռնպահ մնացին։ Այդ օրէնքով արգելվում է թղթախաղը ոչ միայն Բէլգիայում, այլ եւ Օստէնդէում եւ Սպաում։

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

27 մարտի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Այսօր թաղեցին Գլէբ Ուսպէնսկուն։ Ներկայ էին Պետերբուրգում գտնվող համարեա բոլոր գրականագէտները։ Ճառեր չարտասանվեցին։

ՆՈՎԳՈՐՕԴ։ Վոլխով գետի վրա շինած կամուրջը նստեց 400,000 րուբլի. նա շինվել էր երեք տարվայ ընթացքում։ Մեծ-Իշխան Վլադիմիր Ալէքսանդրովիչ երէկ, Նահանգապետի մօտ ճաշելուց յետոյ, այցելեց թատերասէրների ներկայացումը թատրօնում, որ տրվում էր յօգուտ չքաւոր աշակերտների։ Մեծ-Իշխանի գալու ժամանակ թատրօն՝ սիրողների խումբը, որ կազմել էր կոմսուհի Մէդէմ, երգեց օրհներգը։ Վիբօրգեան գնդի օֆիցերները ճաշ են տալիս ի պատիւ Մեծ-Իշխանի։

ՎԱՐՇԱՎԱ։ Տեղական լրագիրները նախազգուշացնում են այստեղի բնակիչներին հեռաւոր Արեւելք աշխատելու գնալուց եւ մատնացոյց են լինում չինացիների մրցութեան վրա, որոնք բաւականանում են երեք անգամ աւելի պակաս վարձով։

ԹԷՕԴՈՍԻԱ։ Ապրիլի վերջում այստեղի կարանտինից անցնելով հայրենիք պիտի վերադառնան 15,000 ուխտաւորներ։ Կարանտինում եռանդուն կերպով նախապատրաստութիւններ են տեսնվում։

ԿԵԼՑԻ։ Շրջականներում գտնվել են հանքեր։ Միջնորդութիւններ են ստացվում հետազօտութիւններ անելու թոյլտուութեան մասին։

ԼԻԻԿՍԷՆԲՈՒՐԳ։ Մեծ դքսի առողջական վիճակը կարօտ է հոգացողութեան։ Թագաժառանգը կառավարելու լիազօրութիւն չէ ստացել։

ՀՌՈՄ։ «Tribuna» դրական կերպով յայտարարում է, թէ իտալական կառավարութիւնը այժմ ամենեւին չէ մտածում արշաւանքի մասին դէպի Տրիպօլիս, ինչպէս չէր մտածում այդ մասին եւ առաջ։

ԲՐԻՒՍՍԷԼ։ Երէկ մի քանի քաղաքներում տեղի ունեցան սօցիալիստական ցոյցեր, որոնց նպատակն է ընդհանուր ձայնատուութեան իրաւունք պահանջել։

ԻՆՍՊՐՈՒԿ։ Բիւլօվ վերադառնալիս մտաւ Ինսպրուկ. ապա նա կը գնայ Վիէննա։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ «Times» լրագրի վերջին համարներում տպագրված էր մի տեղեկութիւն այն մասին, թէ Անգլիայի, Եապօնիայի եւ Միացեալ-Նահանգների՝ Պեկինի ներկայացուցիչներին նախապէս հաղորդված էր այն համաձայնութիւնը, որ մանջուրական հարցի վերաբերմամբ կայացված է Ռուսաստանի եւ Չինաստանի մէջ։ Այդ տեղեկութեամբ չը պէտք է նշանակութիւն տալ, որովհետեւ «Times» լրագրի յիշատակած պայմանագրութեան բնագիրը պարունակում է իր մէջ ակնյայտնի անճշտութիւններ։ Արժանահաւատ տեղեկութիւններին նայելով, համաձայնութեան իսկական պայմանագիրը կը հրատարակվի կարճ ժամանակից յետոյ։

28 մարտի

ԼՕՆԴՕՆ։ «Րէյտէրի գործակալութեան» ներկայացուցիչը խօսակցեց Շչէրբատովի հետ անգլօ-ռուսական առեւտրական յարաբերութիւնների մասին։ Շչէրբատով մատնացոյց արեց այն բանի վրա, որ եթէ անգլիացիները ուշադրութիւն դարձնեն Ռուսաստանի զարգացման եւ նրա ազգաբնակութեան աճման վրա, այն ժամանակ պարզ կը լինի, որ նրա արդիւնաբերութեան պտուղների սպառումը, որ կազմում է այժմ 250 միլիօն ֆունտ ստերլինգ, 30 տարուց յետոյ կահէ մինչեւ երկու հազար միլիօնի, ի նկատի ունենալով գիւղատնտեսական շահերի նշանակութիւնը Ռուսաստանի համար, վերջինս անպայման կարողութիւն կունենայ ստանալ այդ ապրանքները ուրիշ երկիրներից։ Անգլիան ինքն մեղաւոր կը լինի, եթէ նա իր ձեռքից բաց կը թողնէ այդ շուկան։ Մարտի 30-ին «Մէնշիօն-հաուզում» կը կայանայ, ռուսական դեսպանութեան հովանաւորութեան տակ, անգլօ-ռուսական առեւտրի մէջ շահ ունեցող անձանց ժողովը։ Շչէրբատով կը զեկուցանէ առեւտուրը բարձրացնելու համար մտադրվելի միջոցների մասին։

Կ. ՊՕԼԻՍ։ Օտար պետութիւնների ղեկավարող դիպլօմատների ասելով, գործերի դրութիւնը Մակեդօնիայում էապէս չէ փոխվել։ Լրագիրների հաղորդած փաստերը չափազանցրած են։ Ապստամբութեան երկիւղ չը կայ։

ՎԻԷՆՆԱ։ Րէյխսրատ։ Երբ գերմանական եւ չէխական արդիւնաբերական դպրոցներ հիմնելու համար եղած առաջարկութիւնները նախագահը կամենում էր քուէարկութեան ենթարկել, բոլոր գերմանացիները մի չը լսված աղաղակ բարձրացրին։ Հին-գերմանական կուսակցութեան անդամ Իրր բռնեց նախագահական զանգը եւ սկսեց դրանով տնընդհատ խփել նախագահի սեղանին։ Զանգը, դուրս պրծնելով ձեռքից, անցաւ հէնց նախագահի գլխի մօտով։ Նիստը կէս ժամով ընդհատվեց։

ԲՐԻՒՍՍԷԼ։ Սպանիական աքսորված հանրապետականների ճանապարհ ընկնելու ժամանակ, սօցիալիստների մի խումբ ցոյցեր կազմեց։ Երբ թագաւորը, որ այդ ժամանակ վերադառնում

էր Բիարրիցից, դուրս եկաւ կայարանից, սօցիալիստները ամբոխի միջից մօտեցան աւտոմոբիլին եւ ծածանելով կարմիր դրօշակները, սկսեցին օդը թնդացնել աղաղակներով ի նըպաստ ընդհանուր ընտրողական իրաւունքի եւ հանրապետութեան։ Կանչված են կամաւոր զօրքերը եւ ժանդարմերիայի զօրագնդերը սպառազինված։

Ն. ՆՕՎԳՕՐՕԴ։ Զարուբինի չոգենաւային հաղորդակցութիւնը, որ երթեւեկութիւն էր պահպանում Րիբինսկի, Ն. Նօվգօրօդի եւ Կազանի միջեւ, դադարեց գոյութիւն ունենալուց։

ԲԵՐԼԻՆ։ Գերմանական կանցլերի ճանապարհորգութեար առիթով լրագիրները նկատում են, թէ այդ ճանապարհորդութիւնը կապ չունի քաղաքական կամ տնտեսական բնաւորութիւն ունեցող հարցերի հետ, այլ լոկ միայն բարեկամական—մտերմական յարաբերութիւնների նոր ապացոյց է Գերմանիայի եւ Աւստրո-Ունգարիայի մէջ։

ՍՕՖԻԱ։ «Բօլգարական հեռագրական գործակալութիւնը» հաղորդում է, թէ այն տեղեկութիւնը, որ իբր Սօֆիայում շուտով պէտք է տեղի ունենայ յեղափոխական կօնգրէս, որի ժամանակ կարեւոր վճիռներ կը կայացնվեն, զուրկ է որ եւ է հիմքից։

ԼՕՆԴՕՆ։ «Րէյտէրի գործակալութիւնը» իմացել է, թէ այն լուրերը, որոնք հաղորդում էին —իբր խաղաղութեան բանակցութիւնները առաջ են գնում, անհիմն են։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Ցայտնված է Բարձրագոյն շնորհակալութիւն Ֆլիգել-ադիւտանտ իշխան Օբօլենսկուն այն յանձնարարութեան գեղեցիկ կատարման համար, որ Բարձրագոյն գրված էր նրա վրա՝ Շամախու երկրաշարժից վնասված ազգաբնակութեան ապահովացման համար միջոցներ ձեռք առնելու վերաբերմամբ։—Ձմեռային պալատի մալախիտեայ դահլիճում Թագաւոր Կայսրը, Թագուհի Կայսրուհի Ալէքսանդրա Ֆէօդորօվնա Օգոստափառ Երեխաների հետ եւ Մեծ-Իշխան Անդրէյ Վլադիմիրօվիչ ներկայ էին ռուսական ժողովրդական առասպելների երգեցողութեան, որ կատարեց Րեաբինին։

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱՆ

5 մարտի

Բօրսայի դիսկօնտը	. . . . .	$4^1/_2$—$6^1/_2$ ր.
Պետական 4% րենտան	. . . . .	— $96^5/_8$ »
I Խաղար. տոմսերը	. . . . .	471 — — »
II » »	. . . . .	362 — — »
III » »	. . . . .	307 — — »
Թիֆլիսի քաղաք. Կրեդիտ. Ընկ.	.	$89^1/_4$ — »
Բագուի » » »	.	— — — »
Թիֆլիսի հող. բանկի 5%	. .	— — — »
» » » $4^1/_2$%	. .	— — — »
Բագուի Նաւթ. Ընկ.	. . . . .	461 — — »
Կասպիական Ընկ.	. . . . .	5050 — »
Մանթաշեան եւ Ընկ.	. . . . .	223 — »

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՑԱՑՏՆՈՒՄ Է

—

ՇԱՄԱԽԻ, Ա. Կ. Ձեր բոլոր նամակները տպված են։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից։

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. Նաւասարդեան—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզասեռ. հիւանդ.

Կ. Մ. Ջիկօվանի—9—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային հ.

Կ. Ի. Գգելիձե—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի հ.

Զ. Ի. Բաբանասեանց—11—12 ժ. կանանց և երեխայոց հիւանդ.

Ա. Գ. Կարապետեանց—1—$1^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ն. Ն. Ռոստոմբէկով—5—6 ժ. վիրաբուժութեան և մորթու հ.

Ա. Ն. Ծպակովսկի—6—7 ժ. նեարդային (ելեկտրաբույժ), վեներ. և մորթու հ.

Գ. Ա. Թարխանեանց—7—$7^1/_2$ ժ. ներքին և երեխայոց հ.

Բ. Ա. Նաւասարդեան—$7^1/_2$—8 ժ.

Վճարը 50 կ. չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Օ. Ց. Աովանիսսկի—տանը. ծաղկահատ և բըժշկական մանկաբարձ. դիմել 11—1 ժ.։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

յայտարարում է, թէ Բօրժօմում, Վօրօնցօվեան փողոցի վրա, հանքային ջրերի պարտէզի մօտ, առաջիկայ ամառային սեզոնի համար վարձով է տրվում Թիֆլիս քաղաքին պատկանող մի ամառանոց (նախկին Աբխազովի) կահ-կարասիներով եւ կարեւոր շինութիւններով։ Ամառանոցը սեզոնի սկզբում վերանորոգված կը լինի եւ կը տրվի ամբողջովին կամ առանձին յարկերով։ Նոյն այդ ամառանոցը ծախվում է։ Գնի մասին տեղեկանալու համար պէտք է դիմել Թիֆլիսի Քաղաքային Վարչութեան՝ բոլոր լի օրերը, ժամի 10-ից մինչեւ 3-ը։ 1—3

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵ'ԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Շաբաթ, մարտի 30-ին

ԴԵՐԱՍԱՆ Պ. Ա. ԱՐԱՔՍԵԱՆ

բարեհաճ մասնակցութեամբ իշխ. օր. Ս. Վ. Արղութեանի, տ. տ. Ա. Մ. Աթաբէգեանի, Ե. Ս. Դօլուխանեանի, իշխ. Մ. Մ. Թումանեանի, տ. Ս. Մ. Լալայեանի, օր. Կ. Ի. Մէլիք-Հայկազեանի, Իւ. Ի. Սպենդիարեանի, պ. պ. Մ. Ն. Աթաբէգեանի, Ս. Մ. Աթաբէգեանի, Պ. Մ. Դօլուխանեանի, Ա. Ա. Զարզարեանի, Ա. Ի. Խատիսեանի, Ա. Մինասեանի, Ա. Ա. Մէլիք-Բէգլարեանի

կը ներկայացնէ առաջին անգամ

ՁԱՆՁՐԱԼԻ ԱՇԽԱՐՀ

Le Monde ou l'on s'ennuie

Կոմ. 3 արար. Պալերոնի թարգմ. պ. Ֆէլիքսի

Սկիզբն է ճիշդ $8^1/_2$ ժամին

4—5 Րէժիսօր պ. Արաքսեան

Ց Ա Ց Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Մարտի 31-ին, կիրակի օր, ս. պատարագից յետոյ, ժամի $12^1/_2$-ին, նշանակված է ՇԱՄՔՕՌԵՑՈՑ ս. Աստուածածին եկեղեցու ԾԽԱԿԱՆՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎ՝ եկեղեցական սեների կառուցման հարցով զբաղվելու։ Ուստի՝ սրանով հրաւիրում եմ վերոյիշեալ եկեղեցու բարեպաշտ ծխականներին՝ որոշած ընդհանուր ժողովին մասնակցելու։

Թիֆլիսի բ. մասի գործակալ՝
Գրիգոր քահ. Երզնկեան
1—2

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Օր. Սաբենիկ
ՑԵՐՄԱՋԱՆԵԱՆՑ

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻՆ

Առաւօտեան ժամը 9—2

Երեկոյեան ժամը 5—7

Վանքի մեծ փողոց, տուն Մարտիրոսեանցի։

(Հ. Կ.) 47—60

Պետերբուրգի բժշկական վարչութեան թոյլտւութեամբ։ Մեծ արկղիկը 5 րուբլի, փոքրը—3 ր. եւ 1 ր. 50 կ.։

ՆՈՐ ՄԻՋՈՑ

մազերը բուսցնելու եւ ամրացնելու համար, ոչնչացնում է թեփը։ Դուրս է եկել նաեւ բոլորովին Նոր միջոց

ՁՈՒԻ ԿԱԹԸ

երեսին քնքշութիւն եւ սպիտակութիւն տալու համար, ոչնչացնում է արեւի պատճառած սեւութիւնը, մուները, տալիս է կաշուին քնքշութիւն եւ սպիտակութիւն։ Այդ գները չափաւոր են. մեծ սրուակը, արկղիկի մէջ, 2 րուբլի, փոքրը—1 ր. 50 կ. Ծախվում են բոլոր պարֆիւմերական եւ դեղավաճառական խանութներում։ Գլխաւոր պահեստը գտնվում է Պետերբուրգում, Պուշկինեան փողոց, տ. № 15, բընակարան № 2. պահեստի բաժանմունքները գտնվում են. Թիֆլիսում՝ Կովկասեան դեղատան ապրանքների վաճառման ընկերութեան խանութում՝ Երեւանեան հրապարակ եւ նրա բաժանմունքում, Միքայէլեան փողոց եւ Բագւում. Նաեւ Միքայէլեան կամուրջի վրա, Պօպօվի եւ Արիստակօվի դեղատներում։ Օտարաքաղաքցիների պատուէրները կատարվում են անմիջապէս պօստով։ 68—100

ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ ԳՐԱԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

վ ա ճ ա ռ վ ու մ ե ն

«Պետրոս Շանշեանցի կենսագրութիւնը» (պատկերով), Մելքիսէդէկ եպ. Մուրադեանի—50 կոպ.
«Բաղդատական քերականութեան ծագումը եւ օգուտները», Մէլիք Ս. Դաւիթ-բէկի—50 կ.
«Բուլանըխ կամ Հարք գաւառ», Բէնսէի, 1 ր. 50 կ.
«Армянскій поэтъ Смбатъ Шахъ-Азизъ», Ю Веселовскаго—1 ր.
«Образцы и формы дѣловыхъ бумагъ», Мартынова—1 ր.
Карманный Русско-Армянскій словарь, сост. І. А.—45 կ.
«Образцы и формы довѣренностей, договоровъ и прошеній—60 կ.
«Уставъ о векселяхъ», сост. Носенко—1 ր. 50 կ.
«Մի անգամ աշնանը», Մակսիմ Գօրկիի, թարգմ. Շահումեանի—7 կ.
«Սեւ հայեր», թարգմ. օրիորդ Աղաննանցի—5 կ.
«Ցարութիւն», վէպ Տօլստօյի, թարգմ. Տ. Ցովհաննիսեանի—1 ր. 50 կ.
«Ֆրօմօն կրտսեր եւ Ռիսլէր աւագ», վէպ, թարգմանութիւն տ. Ցովհաննիսեանի—1 ր.
«Դաւիթ եւ Մհեր», ժողովրդական վէպ, Լէօյի—15 կ.
«Իմ յիշատակարանը», Լէօյի, I հատոր—1 ր.
«Սասունցի Դաւիթ դիւցազն», Ճաղարբէգեանի—20 կ.
«Էմմա», վէպ ժամանակակից բարքերից, Վ. Փափազեանի 1 ր.
«Քնար Ջիւանու», լիակատար հաւաքածու երկասիրութիւններից—50 կ.
«Հոգեւոր ընթրիք քրիստոնեայ ընտանիքների համար», Ս. քահ. Բագրատունու—40 կ.
«Իգնատիոս Լօյօլա, նրա կեանքը եւ հասարակական գործունէութիւնը (պատկերով)—30 կ.
«Աղքատի հացը», Մոռացված աշխարհ եւ «Ազա ս. Սարգիսը»—1 ր. 35 կ.
«Քերական կամ Այբբենարան», նոր տպագրութիւն»—5 կ.
«Վտակ», ժողոված, Գրիգոր Զանշեանի յիշատակին—1 ր. 50 կ.
«Թմփլիկը», թարգմ. օր. Շ. Տ.-Ն., մանկական պատկերազարդ գիրք—12 կ.
«Մատուռի աւերակներում», թարգմ. Գ. Ք. Աղ. 5 կ.
«Կին փեսացիր»։ Ե. Սպիրի, Իս. Ցարութիւնեանի—15 կ.
«Սեզամ եւ Շուշան», Ռեօսկինի, թարգմ. Ա. Տէր-Դանիէլեանի—40 կ.
«Չորրորդ դարու հայ եկեղեցին», Ներսէս մեծ»—25 կ.
«Նամակագիրք», օտար աղբիւրների հետեւողութեամբ, կազմեց Գ. քահ. Աղաննանց—4 կ.
«Կարգ Աստուածապաշտութեան Հայաստանեայց ս. եկեղեցւոյ»—Դ. քահ. Աղաննեանցի - 50 կ.

Դիմել՝ Тифлисъ. Книжный магазинъ «ГУТТЕНБЕРГЪ». Г. Галустяну, Лорис Меликовская ул. № 11. 1—3

Թիֆլիսի Հայոց Բարեգործական Ընկերութեան Վարչութիւնը

Պատիւ ունի յայտնելու, որ կիրակի, մարտի 31-ին, երեկոյեան ժամը 7-ին, քաղաքային տան դահլիճում նշանակված է տարեկան ընդհանուր ժողով։

Պ ա ր ա պ մ ո ւ ն ք ի ա ռ ա ր կ ա ն ե ր ն ե ն՝

1) 1901 թ. ելեւ մտից հաշւի քննութիւնը եւ հաստատութիւնը։
2) Վերաստուգող յանձնաժողովի զեկուցումը։
3) 1902 թ. նախահաշւի հաստատութիւնը։
4) Վարչութեան 3 նոր անդամների, փոխ-անդամների եւ վերաստուգող յանձնաժողովի 3 անդամի ընտրութիւնը։ 2—3

Թիֆլիսի Կենտրոնական Գրավաճառանոցում

վաճառվում են՝

ՄԱՐԻԱ ԿՈՐԵԼԻ, Մի մանկան հոգու պատմութիւն, վէպիկ ոչ մանուկների համար, ռուսերէնից թարգմ. Տ. Վ, Վաղարշապատ, 1902 թ. գ. 1 ր.
Ա. ՊՈՒՇԿԻՆ, Ցաւերժահարսը, պօէմա, թարգմ. Կ. Կրասիլնիկեան, Թիֆլ. 1902 թ. գ. 15 կ.
ՊՐՕՖ. Ֆ. ՐԱՏՑԵԼ, Տարերք ազգագրութեան, մ. ա. գերմ. թարգ. Իս. Ցարութիւնեան, Թիֆլ. 1902 թ. գ. 50 կ.
Մ. ԼԵՐՄՕՆՏՕՎ, Դեւ, արեւելեան վէպ, թարգմ. Ց. Միրզայեան, Թիֆլ. 1901 թ. գ. 10 կ.
ԲՈՒԴՈՒՂԵԱՆ Ա. Բժ., Առողջապահական նուէր նորատի կանանց, Ալէքս. 1901 թ. գ. 20 կ.
Լ. ՏՕԼՍՏՕՅ, Ցարութիւն, վէպ, թարգմ. Տ. Ցովհաննիսեան, Թիֆլ. 1902 թ. գ. 1 ր. 50 կ.
ԱԼՖՕՆՍ ԴՕԴԷ, Ֆրօմօն կրտսեր եւ Ռիսլէր աւագ, վէպ, թարգ. Տ. Ցովհաննիսեան, Թիֆլիս 1902 թ. գ. 1 ր.
ԼԷՕ, Հայկական տպագրութիւն, մեր կեանքը, գրականութիւնը անցեալում, հատոր բ. մ. ա. 1901 թ. Թիֆլ. գ. 1 ր. 50 կ., նոյնը եւ հատ. ա. գ. 1 ր. 50 կ.
ԱՔԼՕՐ ԵՂԲԱՅՐ կամ մի մանկական զուարճալի պատմութիւն, գ. 40 կ.
ԿԻՊՐԻԱՆՈՍ. աղօթագիրք, կազմով—40 կ.

Դիմել՝ Тифлисъ, въ Центральную книжную торговлю. (ո.) 8—10

ԳՆՈՒՄ ԵՄ՝

պօստային մարկաներ (բանեցրած) Պարսկաստանի եւ Տաճկաստանի։ Դիմել՝ Баку, Мирза-Авакову, Михайловская, 8. կամ Bacou, Mirza-Awakoff, rue Mikaïlowski, 8։ 1—10

ՄՕԶԴՕԿԻ ՀԱՑՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ
ՀԱՐԿԱՒՈՐ ԵՆ

երկու ձայնաւոր սպասաւոր տիրացուներ։ Բացի արդիւնքից, խրաքանչիւրն ստանալու է 25 րուբլի ռոճիկ։

Դիմել՝ Моздокъ. Священнику Шаиняну.
4—4

Ս Տ Ա Ց Ե Լ Ե Ն Ք
ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ

ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ ԵՒ ԱՄԱՌԱՅԻՆ ՍԵԶՕՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

տղամարդկանց, կանանց եւ երեխաների

ՊԱՏՐԱՍՏԻ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ

Ընդունում ենք, մեր կտորներից, ամեն այն տեսակ ՊԱՏՈՒԷՐՆԵՐ (ЗАКАЗЫ), որոնք ըստացված են արտասահմանեան և ռուսական ամենայայտնի գործարաններից։

Մագազինին կից բացել ենք նոր բաժանմունք, բացառապէս կանանց վերնազգեստների համար, կարված ամենավերջին տարազով։

ԳՆԵՐԸ ԱՄԵՆՔԻՆ ՄԱՏՉԵԼԻ ԵՆ

Դիմել՝ եղբ. ԽՈՒԴԱՎԵՐԴԵԱՆՆԵՐԻՆ

Գօլօվինսկի պրօսպէկտ, տուն Քաչվէթեան ս. Գէորգ եկեղեցու, առաջին գիմնազիայի հանդէպ։ 10—20

Дозволено Цензурою, Тифлисъ, 27 Марта 1902 г.

Электропечатня Груз. Издат. Т—ва. Б.-Ванкская ул.